

KUSTBON

Veckotidning för svenskarna i Estland.

Femte årg. N:o 26	Prenumerationspris. Helt år Emk 144: —. 1 månad „ 12: —. I Sverige: Helt år Kr. 9: —. 1 månad „ 0: 75. I Finland: Helt år Fmk 18: —. 1 månad „ 1: 50.	Utkommer varannan onsdag. Redaktion: N. Blees, Riddaregatan 3, Reval. J. Nyman (ansv.), Ekenäs, Finland.	Annonspris. 2 mk per mm. I Sverige: 10 öre per mm. I Finland: 30 penni per mm För annons, som införes 10 eller flere ggr, räknas 20 % rabatt	7 oktober 1922
--------------------------	--	--	---	-------------------------------------

Birkas!

Vilken av Estlands ansvars-kännande svenskar känner ej det namnet och är det ej alldeles särskilda känslor, detta namn väcker till livs! Det innebär ju förverkligandet av drömmar, som äro minst lika gamla som vårt nu påbörjade århundrade. Det påminner om mörka tider, då det ansågs nästan som en statsförbrytelse, ett brott, att ens nämna dessa önskemål, som nu där fått sitt förverkligande. Det för tanken till segslitna och bittra strider mot otållmötesgående estniska grannar och mot oss svenskar fientliga skolmyndigheter — kampen om vår svenska bildningshärds egna hem med egen torva — „oma tuba ja oma luba”, manar oss till att ännu vara på vakt för illagrinande eller lismande rävar, som vill skövla vårt „rootslaste pesa” = svensknäste. Det för oss i minnet tomma och mörka salar, där man nästan var rädd för ekot av de egna stegen, den egna viskningen. Detta namn, Birkas, för också omedvetet instinktivt, tankarna till de namn, vilka icke aktat för rov att lämna ett kärt fädernesland, ordnade förhållanden, lämnande anställningar, väner, anhöriga m. m., namn förutan vilka Birkas icke vore Birkas, åtminstone ej vårt Birkas, namn, som ännu denna dag som är få dragas med svårigheter, som utomstående ej ana, eller kunna förstå. Birkas, ja, det är även sammanfattningen av vårt framtids-hopp, Estlandssvenskarnes ljusa framtid. Ja, fast de flesta av våra landsmän ej tro

det, ej kunna förstå det, så förhåller det sig ändå så, att ram-lar Birkas, så ram-lar även ett stort stycke, kanske det mesta av Estlandssvenskarnes framtid.

Men behöva vi Birkas, så behöver Birkas även oss. Vad kan vi ge detsamma? Våra ungdomar, våra fullväxta gossar och flickor — i första hand. „Människan lever icke allenast av bröd”, heter det, unna din son eller dotter några vinter-månaders ro från det alldagliga, ofta så själsdödande jäktet och bråket, giv dem tid, att under några snart bortrunna veckor slå sig ned vid sanningens och vetandets klara källflöden, samla sig skatter, som varken rost eller mal kuna förstöra eller tjuvar bortröva. Minns de gamlas visdomsregel, att större börda kan ingen bortföra än mycket vett. Och våra ungdomar, ni alla, kring-spridda på ett för oss ursprungligen främmande lands öar och kuster, ni äro i behov av mycket vetande och mycket vett. Stora, stora bördor borde vi samla oss av dessa oförgångliga värden. Annars blir vi ännu mera efter, icke bara efter blodsförvanterna i Sverige och Finland utan även efter våra grannar esterna.

Birkas vill odla vårt osynliga, vårt odödliga jag, få härliga skördar att framväxa på torra och ofruktsamma hjärte-åkrar, men det unnar oss även bröd, dagligt bröd. Det vill lära våra unga män att ur vår karga jordmän draga upp rikligare skördar än vad vi förr kunnat få med de ålderdomliga redskapen och urgamla bruken. Den vill ingiva kärlek till me-

dernärigen jordbruket och till moder jord. Och våra unga flickor, dem vill Birkas lära konsten att av våra vanliga produkter förfärdiga mycken och god mat och att göra hemmen tilltalande och trevliga, till riktiga små paradiser och caser på livets ökenhav.

Birkas vill odla unga själar, dana dem till goda och dugliga framtidsmänniskor. Men liksom varje jordbrukare vet, så går det inte att med en handvändning uppdraga rika skördar ur nyodlingar. Liksom det här kräves mycket och dyrbart arbete, innan något nyttigt kan växa fram så även på det själsliga odlingsarbetet. Även här får man lov nedlägga omkostnader och ihärdigt arbete och ej fälla modet, om frukterna ej genast visa sig. Vänta ej, att ungdomarna, som komma hem från Birkas, genast skola vara några underverk av bildning och allt gott. Nej, här om någonsin gäller det att veta, att det är ett framtidsarbete, som måhända först efter många år skall börja sätta frukt. Det i själens djup nedmyllade goda fröet skall i sinom tid börja gro och växa och bära härliga skördar. Kan-ske ni äldre ej får se den tiden, men ni har gjort vad ni kunnat och efterkommande skola välsigna edert minne. Så, så, så i unga själar! Skicka de unga till Birkas, gör dem mottagliga och beredda för livets uppgifter, som bli allt större och ansvarsfullare med varje år! Lämna ingenting ospart för släktets framtid! Vi behöva Birkas, Birkas behöver oss.

Joel Nyman.

Teafton i Reval.

Osdagen den 20 september anordnade svenskarna i Reval sin första teafton för denna höst. Den lilla lokalen på Riddaregatan 3 var ganska talrikt besökt, och ingen behövde ångra att han kom dit. Amanuens Erik Lundström, Dorpat, underhöll nämligen med ett mycket intressant föredrag om Estlands vilda och odlade växter. Levande växter visades, men detsamma kan även sägas om orden, som talades.

Ormsö.

Enligt Estlands nya agrarlag blev även Ormsö Ev. Lutherska församlings skog, som den ägt allt sedan Karl XII dagar, övertagen av staten. Församlingens gensagor ha ej lett till något resultat. Till församlingens „egendom” räknades även tolv bondgårdar i byn Kärrslätt (Kyrkslätt) och fingo dessa hemman betala sina arrenden åt församlingens präst. Dessa arrenden erläggas numera till staten, således måtte även dessa gårdar räknas till det „övertagna”. Bönderna voro emellertid mycket belåtna med detta arrangemang och hoppades slippa sitt beroende av präst och församling. Ty i en del församlingar voro kyrkböndernas ställning ej vidare bättre än under övriga godsägare — därav även benämningen „kyrkherren”. Kärrslätts kyrkbönder ha även haft rätt så allvarsamma krångel med en del sina kyrkherrar, därom giva de gamla kyrkokronikorna samt böndernas skyddspapper besked. Därför ej att förvånas över, att de motsägo de nya förordningarna med bästa förväntningar, hälst som en del ämbetsmän vid uppgörelsen haft väl så smortmunlader: om några år skulle de bli fria från allt, alldeles som öns övriga bönder under ryska tiden. Ty dessa fingo då verkligen sina köpesummor efterskänkta av kronan. Men det sura kom efteråt: ej nog med, att arrendet blev flerdubbelty dyrare än förr, nu ordnade de små lokala ämbetsmännen

det därhän, att även de små skogsområden, som bönderna genom släktens sparsamhet och kärlek till skogen fått växa upp, förklarades för statens egendom. Detta var den mest renhåriga socialism, något alldeles oerhört t. o. m. för våra förhållanden. Man anförde besvär hos högsta myndigheter och dessa tillerkände Kärrslättsborna rätt till sina skogstegar. Men de lägre och lokala storheterna måtte ej hava känt de överordnades bestämmelser som alltför bindande. Liksom om ingenting hänt, fortsatte de små sin politik och ville avtvunga bönderna underskrifter på, att staten övertagit deras skog. Vilket dessa emellertid noga akta sig för att göra och hava de igen vänt sig till högre och högsta ort. Under ministerbesöket här framförde de sina bekymmer och fingo även nu muntlig bekräftelse på, att skogen var och förblev deras egendom. Vilken uppfattning skall folk få om våra lagar och myndigheter och är det att undra på, att även övriga skogsägare frukta förlora det lilla, de genom ömmaste omvårdnad och sparsamhet fått att växa upp? Hälst som de lokala skogsmyndigheterna öppet hotat med den möjligheten. Kärrslätts byrkbönder tillönskas all lycka i sina bemödanden att skydda den genom många sekler fäderneärvda torvan! Och måtte de lyckas kunna bevisa, att lag och högre myndigheter kunna skydda mot illvilliga ämbetsmäns lagförvrängningar och egoistiska spekulationer.

En icke neutral.

Rickholtz.

Här i Rickholtz går allt som vanligt. Något nytt har icke inträffat. Men Gustaf Adolfsdagen den 6 november tänka vi ställa till med en liten fest med auktion i Bergsby skolhus till förmån för Birkas folkhögskola. Vi hoppas då på ett talrikt besök både från när och fjärran. Tänk nu på den saken. Det är en viktig sak det gäller.

Insända brev.

Ärade Redaktion!

Jag ber att i „Kustbon” få ställa en fråga till S. O. V:s styrelse. — Nu börjar igen den långa vintersäsongen, då vi svenskar intensivare än annars känna behovet av att komma tillsammans för att höra och njuta av vårt kära modersmål och taga reda på våra gemensamma intressen. De få „teaftnarna”, som arrangeras, äro ej tillräckliga. Tyvärr ha vi ej råd att hålla en klubblokal, som det borde vara! Skulle det åtminstone ej gå an att i gamla skolan inrätta ett läsrum, dit man kunde komma varje dag, t. ex. från 5—8, för att läsa eller genomöfna de tidningar och tidskrifter, som föreningen får från Sverge och Finland och som nu blott komma några av styrelsens ledamöter till godo?

Reval 11. 9. 1922.

H.

Från Nykarleby.

(Brev till „Kustbon”).

Vid seminariet här har pågått en auskulterings- och föredragskurs fr. d. 18—27 sept., för Svensk-Finlands lärarinnor och lärare. Oktat sin korthet ha dessa kurser dock varit synnerligen givande. Samtliga lektorer vid seminariet ha gjort sig väl förtjänta av det pedagogiska sätt varmed ämnen föreställdes.

Samtidigt blev avhållet också Österbottniska lärares landskapsmöte, dit ett 150-tal lärare hade infunnit sig. Uppmärksamma måste här det tal som hölls av skolrådet Takolander om — Idéal. — Varje yngling, varje flicka har sina ideal, säger talaren, sina stora drömmar och föreställningar. Ibland träda dessa känslor fram av brusande hänförelse, ibland vara de längre perioder. De uppträda ibland vilt och heroiskt, ibland milt och tjuvande. Det är en underlig makt som härskar en yngling i det ögonblick, då han vill

något för sitt ideal; otrolig kraft, som kan åstadkomma otroliga, ännu oanade verk. Ideal — det är Guds vind som behärskar själarna, men först och främst ynglingens själ. Det är i tro på sina höga, rena ideal, som unga män och kvinnor ha krafer nog att på hoppets starka vingar svinga sig upp till de blånande höjderna.

Bryt icke ned ungdomens ideal! Det är den bästa Gudagåva den fick med i födelsens morgon. Var har man ett härligare tillfälle att väcka till liv unga släktens och de enskildas stora ideal, än i skolan? Kanske mera än hitintills skall läraren försöka väcka till liv hos barnen denna härliga Gudamakt. Höja barnets själ upp ur vardagslivets oro och peka på målet: det odödliga, eviga. Bryt icke ned, utan väck ideal till liv där du det ännu kan! Så manade talarens djupa stämman.

I ett annat vackert tal riktade samma talare några ord till ensamheten och dem, som arbeta för den mänskliga odlingen — ensamma i bygderna. Talaren medgav att ensamheten kan vara skadlig, men han tillägger: Vi måste fly till ensamheten om vi vilja vinna frid. Borta om slätterna och skogarna och träskan — i stilla ensamheten där lära vi oss tänkandets konst. Ty vid den stora allfarsvägen där gudinnan kultur går fram där strykes allting jämt, nivelleras allt, där kan människan heller ej vara alldeles lycklig. — Ensamheten skrämmer, men ensamheten tjuvar också.

Den 25 sept. var det samkväm å seminariets festsal. Rådande var god svenskstämning. Band mellan Finlands svenskbygder knötos fastare samman. Vi komma ihåg Direktorns tal, där Direktorn uttryckte sin stora glädje över att hans skola har fått mottaga elever ända från Estland.

Enligt uppdrag få vi härmed framföra till Aibolands folk och till våra kära hembygder en hjärtlig hälsning från lärare i Kronoby — Österbotten.

Ett välsignelserikt skolår tillönskas av Edra kamrater i Nykarleby.

Utlandet.

14 trillioner rubel för inköp av dragare.

Mosk. Pravda klagar över det omslag i väderleken under sensommaren, som bidragit att omindetgöra de goda skördeutsikterna i Volgaområdet. Jämte torkan hade även skadedjur förstört det väntade skördeöverskottet, som var avsett att försäljas för att med de influtna penningarna inköpa boskap och dragare. Staten har nu nödgats anslå 14 trillioner rubel för anskaffning av hästar för Volgagebitet. Bladet förklarar emellertid, att denna summa är alldeles för liten, då den räcker för anskaffning av endast 50,000 hästar. Bristen på dragare är skriande. Guvernementet Simbirsk har t. ex. förlorat 110,000 och guv. Samara 240,000 hästar.

Enligt ryska talbenämningar motsvarar 14 trillioner ett tal med inalles 14 siffror. Omräknat i finländska pappersmark enligt nuvarande kurs med engelskt pund som bas motsvarar det ovannämnda rubelbeloppet c:a 70 miljoner finländska mark. Hästpriset i Ryssland är ju sålunda ganska lågt, c:a 1,400 mark i vårt mynt.

Brevstämpel i stället för frimärken.

En arbetsbesparande metod, använd på kontinenten.

I utlandet, i synnerhet i Tyskland, England och Amerika, har man i allt större utsträckning börjat begagna sig av rättigheten att endast förse brevposten med stämpel — naturligtvis mot vederbörligen erlagt porto — och inte bry sig om besväret med att sätta på frimärke. I synnerhet är det stora firmor med en stor daglig avgående post som ha nytta av att tillgodgöra sig tillåtelsen att endast behöva stämpla breven, vare sig de göra detta själva eller det utföres på postkontoret.

I Amerika ha dylika maskiner varit i bruk i flera år, men till England ha de först nyli-

gen införts. Den firma som önskar disponera en dylik lägger in ansökan därom till huvudpostkontoret, som vid maskinens utlämnande antecknar dess nummer och firmans namn. Stämpeln trycker orden „Postage paid” — porto betalt — jämte summan samt maskinens nummer, och varje „frimärke” inregistreras, så att en posttjänsteman på bestämda tider kan komma och avläsa den summa affären blir skyldig postverket. Sådana stämplade brev läggas i särskilda brevlådor.

I Tyskland använda i de flesta fall postkontoren själva stämpelmaskinerna, vilket besparar tjänstemännen mycken tid, då de väldiga postsändningarna, i vilka varje brev annars måste frimärkas och stämplas, komma från de stora firmorna. I stämpeln står Deutsches Reich, jämte portosumman.

„Dom stal ord”.

Vid en telefonstation strax utanför Stockholm har man den fula ovanan att lyssna till vad abonnenterna ha för gott att säga varandra.

Doktorn och apotekaren hade en dag ett samtal med varandra per telefon. Konversationen rörde sig först om ämbetsmannasaker, medicin som doktorn önskade få sig tillsänd o. s. v. men gled så småningom in på privata förhållanden. Doktorn höll just på att berätta en liten pikant historia och tog en konstpaus, då apotekaren intresserad frågade:

„Nåå, hur gick det sedan med dem då?”

Varpå doktorn, som ej var fullt på det klara med förhållandena vid växelstationen, säger:

„Ja, det skall du få veta, när vi råkas, men inte nu, för dom hör på oss nere vid stationen.”

Omedelbart därefter kommer en av ilskä fräsande röst, som med lätthet igenkännes tillhöra stationsföreståndaren, med följande replik:

„Det var en nedrig lögn!”

En tragedi 1,000 meter under jorden.

Den 27 augusti inträffade, som på sin tid meddelades, en fruktansvärd gruvolycka i Argonautgruvan i Jackson, Kalifornien. Den kostade 47 arbetare livet. Först helt nyligen lyckades man efter 22 dagars räddningsarbete finna deras lik. Olyckans förlopp har därvid kunnat rekonstrueras i all sin uppskakande hemskhet.

De 47 männen hade på 3,000 fots djup blivit överraskade av gruvgas, som började brinna och spärrade vägen uppåt för dem. De hade intet annat val än att stiga djupare ned i gruvan. På 4,200 fots djup fann räddningsexpeditionen en barriär av bräder, som de olyckliga uppfört för att söka spärra vägen för de giftiga gaserna. Men dessa hade så småningom trängt igenom brädväggen och tvingat de instängda att gå ännu djupare ned. I en gruvgång på 4,350 fots djup fann man en andra barriär, även den uppförd av bräder och tätad av människans kläder. Bakom denna vägg hade de dödsdomda sedan inväntat sitt öde. Men gasen lät sig inte hejdas av den trots allt otäta väggen. Hos ett av liken fann man en papperslapp, på vilken stod skrivet: „Klockan är 3 och gasen tränger in allt starkare”. Tydligt har man ändå försökt uppföra en tredje barriär, men under det hopplösa arbetet därmed synes den ene efter den andre ha segnat ned, kvävd av den giftiga luften. Tragediens sista akt har enligt vad läkarna förklarat efter att ha undersökt liken inte tagit mer än högst fem minuter. De döda kropparna voro alla nakna, vartenda klädesplagg hade tagits i bruk för att täta brädskydden.

Kräfter, som klättra i träd.

Christmas-ön, (Jul-ön), den lilla ön i Indiska oceanen, har som bekant mycket omtalats i dessa dagar, emedan den blivit mötesplats för den engelsk- och tysk-holländska expedition, vilken där iakttog solförmörkelsen för prövning av den Einsteinska teorien.

Denna avlägsna fläck av jordytan äger i sin djurvärld åtskilliga märkvärdigheter, bland dem även kräftor, som klättra i träd. Ledaren för den engelska expeditionen, Spencer Jones, berättar en rapport om landkräftplågan. Det finns åtskilliga arter av dem på Christmas-ön. Den talrikaste är en röd kräfta, vilken lever i hål i jorden och livnär sig av blad och allehanda avfall.

Stora exemplar hava omfattat av en tebricka. De äro mycket rädda och dölja sig, när man kommer närmare. Men en gång om året avlägga de all fruktan, och det sker, då de krypa till havet för att para sig. Då kan intet hinder uppehålla dem. De krypa över hyddor och genom hyddor, komma till och med i sängarna, och kolonierna äro alldeles röda av dem.

En månad senare komma därpå de utkläckta unga kräftorna på land och nu äro klipporna vid kusten röda av det oerhörda antalet.

En annan art är en stor, ful, blåaktig kräfta, vilken mer liknar en hummer än en kräfta. Dessa „rövarekräftor” klättra i träd och livnära sig av frukter. Deras klor äro ofantligt starka.

— **Man bör inte kyssa polis- chefer.** En korpral i amerikanska armén står tilltalad inför domstol, på fri fot mot borgen av 1,000 dollars, för att han kysst polischefen Christoff i Highland Falls någonstades i Amerika. Det låter konstigt, men förklaringen är, att det till den nitiske polischefens öron kommit så många klagomål från flickor, som inte fått gå i fred på gatorna, att han beslöt sig för att personligen undersöka förhållandet. Till den ändan styrde han ut sig i en enkel men smakfull sidenblus, sportkjol, hatt med flor och silkesstrumpor samt började lustvandra helt ensam på stadens promenader. Och på en skuggig och stilla väg kom den bälde korpralen fram, slog armen om den smärta midjan och tryckte en varm kyss på de motsträviga läpparna. Följden av detta beteende, som natur-

ligtvis djupt och allvarligt måste ogillas av alla moralens vänner, var ganska obehaglig, ity att först och främst den kysta skönheten placerade en välriktad knytnäve i krigarens anlete, så att han slog vidöppen i backen, och därpå, som om det inte varit nog, tog och arresterade honom. Nu står den stackars älskaren som sagt anklagad för otillständigt beteende och störande av kvinnofriden. Frågan är bara, om verkligen en domstol kan fälla honom för det senare. Ty att kyssa en polischef av manligt kön kan väl ändå inte kallas för att kränka kvinnofriden, även om uppsåt därtill inte saknats. Tydligt ett intressant prejudikat att vänta från Highland Falls, någonstans i Amerika.

Teafton

anordnas onsdagen den 4 oktober kl. 6 e. m. å Riddaregatan 3.

Alla välkomna!

S. O. V:s medlems- avgifter

mottagas å Riddaregatan 3
alla torsdagar kl. 6—8.

Kustbonsprenumeranter i Sverige

kunna lämpligen sända sina prenumerationsavgifter till Herr J. Blees, Riksföreningens för svenskhetens bevarande i utlandet kansli, Göteborg 3 och i Finland till Kustbons redaktion Ekenäs.

Ekenäs Tryckeri Aktiebolag, 1922.